



II Міжнародна науково-практична конференція

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ КООРДИНАТИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ



Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Хебейський університет іноземних досліджень (Китай)
Анкарський університет (Туреччина)
AGH Університет науки і технологій (Польща)
Коледж Санта-Фе (США)
Національна академія освіти ім. І. Алтинсаріна, Казахстан
Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Національний університет «Запорізька політехніка»
Національний університет «Львівська політехніка»
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Національний університет «Острозька академія»
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка



ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ КООРДИНАТИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

**Збірник наукових матеріалів
II Міжнародної науково-практичної конференції**

3-4 червня 2021 року

Полтава – 2021

УДК 159.923.2 (082)

П 86

Редакційна колегія:

С. Д. Максименко – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор (*голова редакційної колегії*); **Н. В. Чепелева** – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор; **В. О. Моляко** – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор; **М. Л. Смільсон** – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор; **Л. М. Карамушка** – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор; **О. М. Кокун** – член-кореспондент НАПН України, доктор психологічних наук, професор; **І. М. Біла** – доктор психологічних наук, професор; **О. І. Бондарчук** – доктор психологічних наук, професор; **Л. З. Сердюк** – доктор психологічних наук, професор; **Wilson Shari L., B. A.** History and Philosophy, M.A. Ecology and Evolutionary Biology, Project Central (United States of America); **Sikora Jan, Dr.**, adiunkt w Katedrze Pedagogiki Pracy i Andragogiki, Akademia Pedagogiki Specjalnej im Marii Grzegorzewskiej, Warszawa, PL; **С. П. Яланська** – доктор психологічних наук, професор; **О. В. Бацилева** – доктор психологічних наук, професор; **Р. В. Каламаж** – доктор психологічних наук, професор; **В. П. Шпак** – доктор педагогічних наук, професор; **Л. О. Хомич** – доктор педагогічних наук, професор; **Л. Ю. Москальова** – доктор педагогічних наук, професор; **В. В. Костіна** – доктор педагогічних наук, доцент; **Н. О. Сайко** – доктор педагогічних наук, доцент; **В. Ф. Моргун** – кандидат психологічних наук, професор; **М. Т. Другус** – кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник; **І. В. Яворська-Ветрова** – кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, **Р. М. Білоус** – кандидат психологічних наук, доцент; **Н. М. Атаманчук** – кандидат психологічних наук, доцент; **Ю. Л. Горбенко** – кандидат психологічних наук, доцент; **Л. П. Клевака** – кандидат педагогічних наук; **І. М. Коренева** – кандидат педагогічних наук, доцент.

Психолого-педагогічні координати розвитку особистості :

П 86 зб. наук. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф., 3-4 червня 2021 р. – Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2021. – 268 с.

У збірнику наукових матеріалів представлені праці науковців України, в яких висвітлюються найбільш актуальні науково-прикладні проблеми психології та педагогіки. Основний акцент зроблено на розкритті психолого-педагогічних аспектів таких напрямів: психологічні особливості становлення та розвитку особистості в освітньому просторі; психолого-педагогічні умови організації навчально-професійної діяльності молоді в умовах суспільних реалій; психологія розвитку творчих компетентностей особистості: практико-орієнтований аспект; психологічні аспекти здоров'язбереження й здоров'ятворення в ускладнених умовах життєвого середовища; психологічна, соціально-педагогічна допомога особистості в ситуаціях життєвих змін. Збірник адресований викладачам закладів вищої освіти, аспірантам, студентам, працівникам у галузі практичної психології, педагогіки, та іншим фахівцям, які цікавляться сучасним станом розвитку психологічної та педагогічної науки.

УДК 159.923.2 (082)

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

© Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка, 2021
© Кафедра психології та педагогіки, 2021

3. Айвазян Л. Ю. Феномен самотності та його визначення в сучасній психології. *Вісник Національного університету оборони України*. 2012. №1. С. 108-113.

4. Берюшова А. В. Поведінкові прояви самотності в юнацькому віці. «Теорія і практика сучасної науки» (м. Чернівці, 24–25 листопада 2017 р.). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 60-62.

5. Неумоева-Колчеданцева Е. В. Одиночество как психический феномен и ресурс развития личности в юношеском возрасте. *Образование и наука*. 2011. № 1. С. 42-51.

6. Психология. *Словарь*. Под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. 2-е изд., испр. и доп. М., 1990. 494 с.

7. Сіляєва В. І. Жіноча самотність як психологічна проблема. *Практична психологія та соціальна робота*. 2000. №4. С. 33-35.

8. Харламенкова Н. Е., Бабанова И. В. Стратегии самоутверждения и ценностные предпочтения одинокого человека. *Психологический журнал*. 1999. Т. 20. №2. С. 21-28.

УДК 159.922-057.87:502

ДО ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Бацилева О. В., Пузь І. В.

Донецький національний університет імені Василя Стуса
olga.wrh@gmail.com, irina222@ukr.net

Проблема формування екологічної свідомості досить гостро постала у ХХ столітті, відколи людство стало усвідомлювати негативні наслідки своєї діяльності, які призвели до екологічної кризи в цілому світі. Сьогодні ми спостерігаємо прояви цієї кризи в різноманітних сферах життєдіяльності, тому цілком закономірним є активізація різноманітних досліджень в галузі екології, філософії, психології, соціології, пов'язаних з необхідністю всебічного розуміння взаємодії людини зі світом природи та пошуку шляхів її гармонізації. У цьому контексті надзвичайної актуальності набуває проблема формування екологічної свідомості особистості та особливостей її становлення у сучасних умовах.

Не зважаючи на те, що загальна проблема свідомості, та екологічної свідомості, зокрема, не є новою в психологічній науці, багато питань на сьогодні залишаються до кінця не визначеними і взаємовиключними. Надзвичайно суперечливими продовжують бути й питання становлення екологічної свідомості особистості, що є особливо актуальним у молодому студентському віці, коли

активно формуються ідеали, ієрархія цінностей, світоглядні позиції.

Отже, метою нашої роботи став теоретичний аналіз проблеми екологічної свідомості особисті та особливості її становлення у студентської молоді в сучасних умовах освітнього середовища.

Екологічна свідомість передбачає усвідомлення людиною своїх дій, творчих можливостей, спрямованих на турботу щодо оточуючого середовища, а також думок, мотивів поведінки у сфері екологічних стосунків. Будучи окремою формою суспільної свідомості, екологічна свідомість може розглядатися з різних позицій, кожна з яких допомагає будувати структуру даного феномена, виокремлювати її відповідні компоненти та провідні функції [3].

Екологічна свідомість особистості може розглядатися як передумова формування екологічного світогляду людини, як узагальнена ідея екологічної освіти, яка має бути зорієнтована на розвиток компонентів світогляду особистості; при цьому розвинута екологічна свідомість спрямована на формування людини, яка здатна розв'язувати глобальні проблеми, забезпечувати виживання цивілізації та збереження біосфери [2].

Екологічна свідомість розглядається й як складна психічна структура, що висвітлює ставлення людини до оточуючої дійсності, діяльності інших суб'єктів, суспільства в цілому, а також наслідків цієї діяльності, а засвоєння екологічних знань має супроводжуватися емоційними переживаннями особистості та сприяти становленню її екологічних переконань як стрижневого компонента екологічної відповідальності [1].

Концепція екологічної свідомості як показника розвитку екологічного мислення людини та творчого потенціалу її особистості ставить на меті формування екологічної свідомості через пропаганду екологічних знань, екологізацію суспільної свідомості та пропаганду екологічного мислення, а також розвиток творчого потенціалу особистості з позиції екології суспільства.

Аксіоекопсихологія розглядає екологічну свідомість людини як найвищу особистісну цінність, а відповідний (аксіологічний) світогляд формується через поєднання духовних і екологічних категорій на основі накопичення практичного досвіду кожною людиною набуваються нові цінності, особистісні сенси, при цьому особливого значення набувають народні природознавчі традиції.

Отже, можна говорити, що екологічна свідомість – це вищий рівень психічного відображення природного, штучного та соціального середовища і свого внутрішнього світу; рефлексія

місця та ролі людини в екологічному світі, а також саморегуляція цього відображення.

Розглядаючи типологізацію екологічної свідомості, слід зазначити, що зазвичай виокремлюють три її типи [1]: природоцентричний (характерним є установка про найвищу цінність природи, яка є вершиною ієрархічної піраміди світу, а її основою – людство, що спрямовує свою діяльність виключно на користь природі), антропоцентричний (притаманним є протиставлення людини як вищої цінності та природи як її власності; сприйняття природи як об'єкту одностороннього впливу людини), екоцентричний (ключовим фактором взаємин людини та природи вважається гармонія, взаєморозвиток, взаємозв'язок та взаємодія). Формування саме екоцентричного типу екологічної свідомості якісно змінює поведінку людей щодо природи у бік суб'єктної взаємодії з нею, що є передумовою вирішення екологічних проблем сучасності.

Становлення екологічної свідомості є одним з важливіших завдань молодого віку. Молодий вік дає змогу використати всі внутрішні резерви особистості для оптимізації свідомого суб'єктного, непрагматичного і включеного ставлення до природи. Найбільш ефективною груповою формою розвитку екологічної свідомості є еколого-психологічний тренінг як комплексна форма екологічного навчання, заснована на методології соціально-психологічного тренінгу, і спрямована на корекцію екологічної свідомості особистості, розвиток ставлення людини до себе і до навколишнього соціоприродного середовища.

Еко-психологічний тренінг є обов'язковою складовою дисципліни «Екологічна психологія» для здобувачів спеціальності «Психологія», а також традиційним заходом в межах просвітницької роботи із здобувачами інших спеціальностей Донецького національного університету імені Василя Стуса. Форма проведення тренінгу є гнучкою і мобільною, тому її можна ефективно використовувати в різних варіантах з урахуванням чинників часу, простору, соціального оточення, при цьому складові частини тренінгу (ігри, вправи, творчі завдання) можуть комбінуватися залежно від конкретної ситуації, що стало особливо важливим в умовах дистанційного навчання в наслідок пандемії.

В процесі такої тренінгової роботи відбувається:

- 1) формування адекватних екологічних уявлень, тобто уявлень про взаємозв'язки в системі «Людина – Природа – Суспільство» і в самій природі; це дає змогу молоді усвідомлювати, що і як відбувається у світі природи, між людиною і природою, між

природою і суспільством і як варто діяти з погляду екологічної доцільності;

2) формування адекватного ставлення до природи. Екологічні знання не гарантують екологічно доцільної поведінки особистості, для цього необхідно ще й відповідне ставлення до природи;

3) формування системи знань, умінь, навичок і стратегій ефективної взаємодії із природою.

Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок, що екологічна свідомість – це найвищий рівень відображення індивідом навколишньої дійсності, оточуючого середовища, що забезпечує гармонійне співіснування та взаємодію людини та природи. Сформована екологічна свідомість особистості дозволяє сприймати оточуючий світ та себе самого в цьому світі як елемент єдиної екосистеми, а метою взаємодії з природою є максимальне задоволення як потреб людини, так і вимог всього оточуючого простору

Еко-психологічний тренінг спрямований на формування екоцентричного типу екологічної свідомості. Завдяки використанню різноманітних тренінгових вправ та вирішення ситуаційних задач стає можливим формування екологічного мислення у студентської молоді, що виступає дієвим засобом профілактики деструктивного ставлення до природного середовища. Включення еко-психологічного тренінгу у програму підготовки майбутніх фахівців є ефективним засобом у формуванні екологічної свідомості молоді, що, безумовно, сприяє збереженню природи та людства в цілому.

Література:

1. Бацилева О. В., Пузь І. В. Навчально-методичний посібник з дисципліни Прикладні аспекти психології: Екологічна психологія для здобувачів вищої освіти освітньої програми «Психологія». (2-ге видання, перероб. і допов.). Вінниця, 2020. 215 с. [Електронне видання].

2. Можаровська Т. В. Психологічні особливості формування та розвитку екологічної особистості засобами екологічної освіти. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. BUDAPEST, 2014. II(14), Issue: 27, 2014. P. 95-98.

3. Набочук О. Ю. Розвиток екологічної свідомості особистості: актуальність проблеми. *Проблеми сучасної психології*. 2013. Випуск 20. С. 449-463.